

9 juni 2025

s.remissvar@regeringskansliet.se,
s.sof@regeringskansliet.se
Diarienummer S2025/00416

Remissvar från Sveriges Stadsmissioner

Remissyttrande över remittering av betänkandet Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15) Diarienummer S2025/00416

Riksföreningen Sveriges Stadsmissioner samlar på nationell nivå den lokala Stadsmissionen i Göteborg, Kalmar, Skåne, Stockholm, Sörmland, Umeå, Uppsala, Västerås, Örebro och Östergötland och arbetar för människor som lever i utsatthet och utanförskap i Sverige. Tillsammans bedriver vi professionell social omsorg, utbildning och arbetsintegration på 40-talet orter runt om i Sverige och möter 5000 - 7000 människor dagligen.

Stadsmissionens vision är ett mänskligare samhälle, där alla har makt att forma sina egna liv och är delaktiga i samhället. Det sociala arbetet utgår utifrån en kristen värdegrund som värnar om alla människors lika värde och rättigheter oberoende av livssituation.

Sveriges Stadsmissioner skriver under på FN:s deklaration om mänskliga rättigheter och verkar för alla människors rätt till bostad, sysselsättning och social trygghet.

Sveriges Stadsmissioners utgångspunkter för yttrandet

Stadsmissionens är en idéburen organisation som arbetar för att skapa ett mänskligare samhälle där alla har makt att forma sina egna liv och är delaktiga i samhället. Detta gör Stadsmissionen genom att arbeta med social omsorg, utbildning och arbetsintegration för att hjälpa de mest utsatta människorna i samhället.

I sitt uppdrag utgår Stadsmissionen från FN:s deklaration om mänskliga rättigheter och värnar om alla människors lika värde, oavsett livssituation.

Sammanfattning av Sveriges Stadsmissioners yttrande

Sveriges Stadsmissioner avstyrker huvuddelen av de förslag som läggs fram i betänkandet *SOU 2025:15*. Vi menar att flera av de föreslagna förändringarna riskerar att försvaga det yttersta skyddsnätet och att särskilt utsatta grupper, såsom barnfamiljer, personer med ohälsa och människor med svag ställning på arbetsmarknaden, riskerar att drabbas hårt. Förslaget om att införa ett bidragstak oberoende av hushållsstorlek är inte förenligt med barnkonventionen och speglar inte verkliga incitament. Sveriges Stadsmissioners erfarenhet är att människor med försörjningsstöd vill försörja sig själva genom arbete. Utbildningsnivå, språkkunskaper och diskriminering på arbetsmarknaden utgör de reella hindren.

En modernisering av riksnormen enligt KPI, utan att ta hänsyn till inkomstutvecklingen, riskerar att urholka normens reella värde.

Vidare avstyrker vi begränsningar för större hushåll i riksnormen, då detta slår särskilt hårt mot barn i ekonomiskt utsatta familjer. Vi motsätter oss även förslaget om krav på läkarintyg efter sju dagar för sjuka biståndsmottagare, då det riskerar att ställa personer utan ersättning på grund av bristande dokumentation snarare än uteblivet behov. Förslaget att endast godkända andrahandshyror ska ge rätt till bistånd är inte realistiskt i dagens bostadsmarknad, särskilt i storstäder, och kan förvärra hemlösheten. Vi avstyrker också att bistånd villkoras uppehållstillstånd, eftersom detta riskerar att lämna människor, inklusive barn, helt utan försörjning och skydd och inte är i enlighet med Sveriges internationella åtaganden.

Samtidigt tillstyrker Sveriges Stadsmissioner förslaget att kommuner ska ges möjlighet att initiera en samordnad individuell plan när samordnad rehabilitering avslås. Det är också positivt att Konsumentverket fortsatt föreslås genomföra pris- och konsumtionsundersökningar, förutsatt att dessa ges genomslag i beräkningen av riksnormen.

Sammanfattningsvis ser vi stora brister i flera av de föreslagna reformernas förmåga att stärka drivkrafterna till arbete. Sveriges Stadsmissioner betonar vikten av ett rättighetsbaserat perspektiv, som utgår från individens behov och stärker social inkludering.

Utveckling av Sveriges Stadsmissioners synpunkter

7. Bidragstak

Sveriges Stadsmissioner avslår förslaget om bidragstak oberoende av hushållsstorlek. Problembeskrivningen att drivkraften att gå från försörjningsstöd till arbete ökar genom att minska bidragets storlek, har mycket liten bäring på verkligheten. Det är idag svårt att överhuvudtaget beviljas försörjningsstöd och det är förenat med lidande och stigma att leva med försörjningsstöd. Sveriges Stadsmissioners erfarenhet är att människor med försörjningsstöd vill försörja sig själva genom arbete. Utbildningsnivå, språkkunskaper och diskriminering på arbetsmarknaden utgör de reella hindren. Utbildningsnivå, språkkunskaper och även diskrimineringen på arbetsmarknaden utgör de reella hindren.

Viktigt är också att som utredaren själv konstaterar, att förslaget inte är förenligt med barnkonventionen och sannolikt inte heller med vissa internationella åtaganden. Den föreslagna modellen har även mycket stora negativa effekter för större familjer och riskerar social utslagning, ökad barnfattigdom och i förlängningen kriminalitet. Sveriges Stadsmissioner är eniga med utredaren att detta bidragstak inte skall genomföras.

8. En moderniserad riksnorm

Sveriges Stadsmissioner håller med utredningen om att riksnormen behöver moderniseras, men avstyrker utredningens förslag eftersom det innebär att vissa grupper – särskilt barnfamiljer – kan komma att få minskat ekonomiskt stöd, trots ökade levnadsomkostnader i samhället. Det riskerar att urholka det yttersta skyddsnätet snarare än att stärka det, särskilt för dem med svagast ekonomi.

Utredningens förslag innebär att riksnormen ska prisindexeras med KPI exklusive boende, men inte följa den generella standardutvecklingen i samhället, det vill säga utvecklingen av de disponibla inkomsterna. Detta innebär att normens värde över tid riskerar att halka efter den allmänna inkomstutvecklingen i samhället, särskilt i tider med reallöneökningar – vilket historiskt sett ofta har varit fallet.

Ett försörjningsstödssystem som hålls kvar på samma reala nivå utan att följa samhällsutvecklingen bidrar till att cementera fattigdom. Vi föreslår i stället att riksnormen indexeras mot inkomstutvecklingen, i linje med det förslag som också förordas i en tidigare ESO-rapport (ESO 2022:2).

Om regeringen inte väljer att införa en inkomstindexering av riksnormen, anser vi att riksnormens nivå i stället ska höjas utifrån Konsumentverkets kostnadsberäkningar. Dessa utgör en transparent och rättvisande utgångspunkt, förankrad i människors faktiska behov – vilket är nödvändigt för att riksnormen ska kunna leva upp till en rättighetsbaserad tolkning av barnkonventionen. Ett generellt prisindex speglar inte levnadsstandard eller faktiska kostnader i samhället, och riskerar därför att underminera barns rätt till skälig levnadsnivå.

Sveriges Stadsmissioner tillstyrker således bedömningen att Konsumentverket fortsatt bör genomföra pris- och konsumtionsundersökningar. Det är dock avgörande att dessa inte enbart fungerar som vägledning, utan också får ett reellt genomslag i fastställandet av riksnormens nivå. För att normsystemet ska vara rättvist och spegla faktiska levnadskostnader krävs att Konsumentverkets beräkningar ges en styrande roll.

9. Lokala tillägg inom det ekonomiska biståndet

Sveriges Stadsmissioner kan tillstyrka förslaget, under förutsättning att riksnormens nivå indexeras mot inkomstutvecklingen eller i andra hand fastställs utifrån Konsumentverkets kostnadsberäkningar.

Om riksnormen inte speglar faktiska levnadskostnader eller den allmänna standardutvecklingen i samhället, är det inte rimligt att samtidigt begränsa kommunernas möjlighet att lämna högre belopp. En sådan reglering riskerar att låsa fast skyddsnivån på en nivå som urholkas över tid – vilket särskilt drabbar barnfamiljer och andra hushåll med begränsad försörjningsförmåga.

Det är därför avgörande att riksnormens nivå baseras på transparenta och rättvisande metoder som möjliggör en faktisk skälig levnadsnivå för biståndstagare.

Sveriges Stadsmissioner är kritiska till förslaget att det av socialtjänstlagen uttryckligen ska framgå att riksnormens belopp endast får överskridas vid särskilda skäl för barn och synnerliga skäl för vuxna. Detta innebär en tydlig skärpning jämfört med dagens praxis, där utrymme för individuella bedömningar är centralt.

Vi befarar att denna formulering i praktiken kommer att höja trösklarna för behövande individer att få stöd som motsvarar deras faktiska levnadsomständigheter.

10. Begränsning av försörjningsstödet för större hushåll

Sveriges Stadsmissioner avstyrker förslaget om att införa ett tak i riksnormen för hushåll med fler än tre hemmavarande barn. Förslaget drabbar enbart större barnfamiljer som lever i ekonomisk utsatthet, utan att bidra till målet om ökad sysselsättning.

Utredningen konstaterar själv att sysselsättningseffekterna är osäkra och sannolikt mycket begränsade. Det stora flertalet av dem som uppbär ekonomiskt bistånd långvarigt har i dag små möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden – oavsett motivation. Samtidigt pekar utredningen på att de flesta som påverkas av förslaget inte är vuxna, utan barn. Barn till utrikes födda föräldrar i redan utsatta hushåll riskerar att bli de huvudsakliga förlorarna.

En av flera allvarliga konsekvenser som utredningen själv lyfter är att barn i dessa hushåll kan tvingas bidra till familjens ekonomi genom att avbryta sina studier – med förvärrad social och ekonomisk utsatthet som följd.

Förslaget innebär en generell nedskärning för en liten, redan marginaliserad grupp – utan att tydligt visa på vare sig faktisk effekt eller långsiktiga vinster. Att införa ett bidragstak för barnfamiljer står i direkt konflikt med en rättighetsbaserad tolkning av barnkonventionen och riskerar att förstärka fattigdom, segregation och social exkludering.

13. Utökad uppgiftsskyldighet för bättre kontroll av kravet att stå till arbetsmarknadens förfogande

Sveriges Stadsmissioner avstyrker förslaget om att utöka Arbetsförmedlingens uppgiftsskyldighet gentemot socialnämnden.

Förslaget förstärker ett kontrollfokus snarare än att främja stöd, vilket riskerar att förskjuta biståndets funktion – från ett behovsbaserat, rättighetsbärande stöd till en villkorad och prestationsbaserad modell. Den föreslagna ökningen av rapportering och sanktionsinformation riskerar att förstärka känslan hos den enskilde av att vara övervakad snarare än stöttad, vilket i sin tur kan undergräva det övergripande målet att långsiktigt bistå personer tillbaka till arbetsmarknaden.

Vi vill understryka att information och kontroll bör användas med syfte att ge individen rätt stöd – inte för att begränsa tillgången till försörjningsstöd. Det kräver ett förhållningssätt som utgår från individens behov och förutsättningar, inte primärt från övervakning och sanktion.

Ett fungerande samarbete mellan socialtjänst och Arbetsförmedling är centralt, men det får inte ske på bekostnad av socialtjänstens grundläggande uppdrag om att erbjuda hjälp utifrån den enskildes behov och livssituation.

16. Personer som är sjuka och saknar sjukpenninggrundande inkomst

Sveriges Stadsmissioner avstyrker förslaget om att införa krav på läkarintyg efter sju dagar för biståndsmottagare som är sjuka.

Förslaget utgår från en kontrollogik snarare än en stödjande logik, och bortser från verkligheten för många i målgruppen. Personer som uppbär försörjningsstöd på grund av sjukdom tillhör ofta grupper med begränsad tillgång till vård, låg tilltro till myndigheter och lever med långvarig fysisk eller psykisk ohälsa. Ett strikt krav på dokumenterad sjukdom genom läkarintyg riskerar att ställa dessa individer utan försörjning, inte för att behovet saknas, utan för att dokumentationen brister.

Stödet bör i stället utgå från individens faktiska livssituation och behov. Generella krav på dokumentation kan förstärka redan befintlig utsatthet och bidra till ökad marginalisering. Vi stödjer därför nuvarande reglering i socialtjänstlagen, där socialtjänsten ges möjlighet att begära läkarintyg utifrån en individuell bedömning. En sådan ordning är att föredra framför tvingande krav som inte tar hänsyn till variationer i hälsa, tillgång till vård eller administrativa resurser. En individuell och professionell bedömning inom ramen för socialtjänstens ansvar främjar ett mer rättssäkert och stödjande system.

Förslaget innebär att ett större inflöde av läkarintyg kommer att hanteras av socialtjänsten, då sjukskrivna biståndsmottagare alltid förväntas inkomma med intyg efter sju dagar. Det medicinska underlaget blir därmed ett återkommande inslag i handläggningen, vilket riskerar att förskjuta socialtjänstens uppdrag – från ett socialt behovsbedömmande till en funktion där arbetsförmåga ska tolkas och värderas. Detta kräver medicinsk förståelse, rutiner och samverkan som i många kommuner inte är etablerade. Att bedöma arbetsförmåga utifrån läkarintyg förutsätter dessutom att handläggare inom socialtjänsten har den kunskap och kompetens som krävs för att göra sådana bedömningar på ett rättssäkert och professionellt sätt. En sådan förskjutning måste föregås av en grundlig analys av hur socialtjänstens roll påverkas och vilka förutsättningar som krävs för att den fortsatt ska kunna utföra sitt uppdrag rättssäkert och stödjande

Sveriges Stadsmissioner avstyrker förslaget om ett generellt krav på läkarintyg efter sju dagar. Samtidigt tillstyrker vi att regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att, i samverkan med Försäkringskassan, ta fram ett kunskapsstöd för bedömning av arbetsförmåga utifrån läkarintyg. Handläggare inom ekonomiskt bistånd hanterar redan i dag sådana bedömningar. Vi ser ett behov av att deras kompetens på området stärks. Detta är centralt för att säkerställa rättssäkra och professionella beslut, oavsett om dagens flexibla tillämpning i socialtjänstlagen kvarstår.

17. Strukturerad samverkan enligt samordnad individuell plan

Sveriges Stadsmissioner tillstyrker förslaget att kommunen ges möjlighet att initiera en samordnad individuell plan (SIP) när en persons ansökan om samordnad rehabilitering avslås.

Förslaget ligger i linje med vår rekommendation i *Fattigdomsrapporten 2024*, där vi lyfter vikten av att återupprätta det svenska skyddsnätet genom att samordna myndigheters och kommuners insatser. Vi pekar där på att många av de mest utsatta befinner sig i komplexa och svårlösta livssituationer – och att det ofta är just bristen på samordning som gör att hjälpen uteblir eller försenas.

Att kommunen ges initiativrätt till SIP ökar förutsättningarna för att individen ska få rätt stöd i rätt tid, och minskar risken att personer i utsatthet faller mellan stolarna. En sådan förstärkning av samverkan är nödvändig för att skyddsnätet ska fungera för dem det är avsett för. Det är också viktigt att Arbetsförmedlingen och Försäkringskassans roll och uppdrag i denna samverkan förtydligas i enlighet med förslaget.

Sveriges Stadsmissioner tillstyrker förslaget att kunskap om samordnad individuell plan (SIP) ska inkluderas i det kunskapsstöd som föreslås i avsnitt 16.6.6.

En fungerande samverkan mellan kommun, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen förutsätter att alla aktörer har kunskap om såväl verktyg som ansvarsfördelning. Att tydliggöra hur SIP ska användas, och i vilka situationer, är centralt för att förverkliga intentionen om att individer i utsatthet ska få ett samordnat och rättssäkert stöd. Ett gemensamt kunskapsstöd kan bidra till ökad förståelse, bättre samordning och mer effektiva insatser.

18. Ekonomiskt bistånd till kostnader för hyra av bostad i andra hand

Sveriges Stadsmissioner avstyrker utredningens förslag. Att endast godkända andrahandshyror ska berättiga till bistånd är inte realistiskt i dagens bostadsmarknad, särskilt i storstäder där många hänvisas till osäkra och oreglerade boenden.

Förslaget riskerar att utestänga redan utsatta grupper från stöd, förvärra hemlösheten och försämra människors möjligheter till tryggt boende.

Sveriges Stadsmissioner delar inte utredningens bedömning. Tvärtom ser vi ett ökat behov av metodstöd – i form av vägledningar, kriterier och exempel – för att stödja rättssäkra och likvärdiga bedömningar av bistånd till andrahandshyra. I en verklighet där många lever i informella boendelösningar krävs tydligare stöd till handläggare för att kunna agera rättvist och förebyggande mot hemlöshet.

Bostadsmarknaden har i praktiken havererat för de mest utsatta. De individer vi möter står mycket långt ifrån förstahandskontrakt och ofta också godkända andrahandshyror. Ett metodstöd är därför avgörande för att socialtjänsten ska kunna möta verkligheten.

19. Ekonomiskt bistånd till personer som vistas i Sverige utan tillstånd

Sveriges Stadsmissioner avstyrker förslaget att införa ett generellt förbud för kommuner att bevilja ekonomiskt bistånd till vuxna och barn som vistas i Sverige utan tillstånd.

Att villkora ekonomiskt bistånd med laglig vistelse riskerar att lämna människor, inklusive barn, helt utan försörjning och skydd. Förslaget strider enligt utredningens egen bedömning mot flera internationella konventioner och ökar trycket på civilsamhället, som redan i dag möter personer som faller utanför det offentliga stödet. Ingen människa bör stå helt utan skyddsnät. Det rör sig om skyldigheter som följer av flera internationella instrument, däribland barnkonventionen, ESK-konventionen, Europakonventionen och den europeiska sociala stadgan. Dessa ställer krav på att grundläggande rättigheter tillgodoses för alla individer inom en stats jurisdiktion, oavsett migrationsstatus. Barnkonventionen, som gäller som svensk lag, förbjuder diskriminering av barn och stadgar att barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn. Europarådets kommitté för sociala rättigheter har vidare fastslagit att även barn som vistas i ett land utan tillstånd har rätt till omvårdnad, skydd och tillfälligt boende. Detsamma gäller tillgång till mat och andra medel för att hantera akuta behov. Enligt ESK-kommittén ska rättigheter som tillgodoser grundläggande behov som mat och bostad säkerställas för alla, även personer som vistas i landet irreguljärt.

Förslaget innebär ett generellt förbud mot att bevilja ekonomiskt bistånd till personer som vistas i Sverige utan tillstånd, med undantag för situationer där det föreligger ett akut behov av bistånd. Trots att möjligheten till nödbistånd kvarstår formellt sett, konstaterar utredningen att även denna mycket begränsade tillgång till stöd strider mot flera av Sveriges internationella åtaganden. Det gäller särskilt i relation till barn, där rättigheterna enligt barnkonventionen, den europeiska sociala stadgan och ESK-konventionen inte får inskränkas oavsett rättslig status. Att ett system där bistånd endast lämnas i absoluta undantagsfall ändå anses stå i strid med konventionerna visar att frågan inte enbart rör praxis utan även gäller den rättsliga konstruktionen i sig.

Utredningen anger att det i praktiken redan i dag är få kommuner som beviljar bistånd till papperslösa. Det föreslagna förbudet skulle därmed inte innebära någon större förändring i faktisk praxis, men det riskerar att skicka en signal om att vissa människor inte omfattas av det gemensamma ansvaret för grundläggande skydd. Det skulle minska möjligheten att upptäcka och hjälpa barn i utsatthet och ytterligare underminera tilliten till välfärden.

Sammantaget anser vi att kommuner även fortsättningsvis måste ha möjlighet att, efter individuell bedömning, bevilja ekonomiskt bistånd till personer utan tillstånd, särskilt när det gäller barn och personer i akut utsatthet. Det är nödvändigt för att Sverige ska leva upp till sina internationella åtaganden och för att socialtjänstens arbete ska kunna vila på en rättighetsbaserad grund.

20. Konsekvensanalys

Sveriges Stadsmissioner delar utredningens bedömning att flera av de föreslagna reformerna har begränsad eller osäker effekt på sysselsättningen. Vi vill särskilt understryka den bild som framkommer i konsekvensanalysen – nämligen att förslagen sammantaget kan medföra betydande negativa konsekvenser för redan utsatta grupper.

Särskilt oroande är den potentiella påverkan på barnfamiljer, personer med ohälsa och människor som står långt från arbetsmarknaden eller saknar full tillgång till

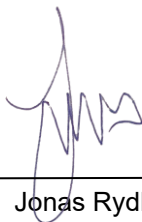
välfärdssystemet. Trots att utredningen gör flera viktiga nedslag i dessa frågor, saknas en samlad analys av hur förslagen samverkar och påverkar människors livsvillkor över tid.

Som utredaren själv konstaterar i avsnitt 7.9.1 En modell för ett bidragstak inom ekonomiskt bistånd, är förslaget om ett bidragstak inte förenligt med barnkonventionen och sannolikt inte heller med vissa internationella åtaganden. Den föreslagna modellen riskerar att slå särskilt hårt mot större barnfamiljer, med konsekvenser som social utslagning, ökad barnfattigdom och – i förlängningen – kriminalitet. Sveriges Stadsmissioner instämmer därför med utredningen i att detta förslag inte bör genomföras.

Vi ser ett tydligt behov av att fördjupa förståelsen för hur reformerna i praktiken påverkar det yttersta skyddsnätet, och betonar vikten av att sociala konsekvenser – inklusive långsiktiga effekter på livsvillkor, delaktighet och trygghet – vägs in tydligare i den fortsatta beredningen.

Vi tackar härmed för möjligheten att lämna vårt Remissyttrande över Remissyttrande över remittering av betänkandet Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare (SOU 2025:15) Diarienummer S2025/00416 och hoppas att våra synpunkter beaktas i den fortsatta beredningsprocessen.

Sveriges Stadsmissioner



Jonas Rydberg, Generalsekreterare